

गॅट करार आणि जागतिकीकरण

मनोज किसन गायकवाड

अध्यापकाचार्य,

एच.आर.बाफना डी.एड. कॉलेज, वडगाव मावळ,पुणे.

प्रास्ताविक:

आजचे युग हे जागतिकीकरणाचे युग आहे. उदारीकरण, खाजगीकरण आणि जागतिकीकरण या तत्त्वत्रयीने व त्यांच्या ध्येयधोरणाने माणसाच्या विचारापासून ते आचारापर्यंत बदल घडविला आहे. मानवा संबंधित सर्व क्षेत्रांमध्ये झपाट्याने झालेल्या परिवर्तनाचा जर शोध घेतला तर त्याची मुळे जागतिकीकरणाच्या प्रवेश प्रक्रियेशी, औद्योगिकीकरणाशी, व्यापाराशी संबंधित आहेत असे जाणवते. म्हणून 1990 नंतरचे जागतिकीकरण हे अनेक अर्थाने वेगळे आणि सर्वस्पर्शी तर आहेच पण व्यापार आणि भांडवलशाही संबंधित जगाशी सर्वार्थाने एक झालेले आहे. सर्वसमावेशक असणारी ही संकल्पना अर्थशास्त्रीय असली तरी मानवी जीवनावर परिणाम करणारी घटना ठरली.

रावसाहेब कसबे 'एकविसावे शतक हे जागतिकीकरणाचे असेल' या लेखात म्हणतात, "1870 ते 1914 हा जवळपास अर्धशतकाचा काळ मुक्त अर्थव्यवस्थेचायुग म्हणून ओळखला जातो. या काळात भांडवल आणि श्रमाला राष्ट्रीय सीमांचे बंधन नव्हते. कोणी कुठेही भांडवल गुंतवत असे आणि श्रमिकांना जिथे कुठे काम मिळत असे तेथे मुक्तपणे जावू शकत होते. या काळात कोणत्याही देशाचे नागरीकत्व मिळण्यास फारशी खळबळ होत नसे."

अँटोनी गिड्स या समाजशास्त्रज्ञाच्या मते, "जागतिकीकरण वेग आणि वेळ यांनाजोडत जगामध्ये संस्कृती, ज्ञान, दळणवळण..... इत्यादी. चा एकाच वेळी प्रसार करते."

जागतिकीकरणाचे स्वरूप:

जागतिकीकरण हा 20व्या शतकाच्या अखेरीचा आणि 21व्या शतकाच्या प्रारंभीचा बहुचर्चित शब्द आहे. जागतिकीकरण या शब्दाची व्याप्ती फार मोठी आहे. हा शब्द जगाशी जोडलेला आहे. ही संकल्पना मुख्यत्वे आर्थिक स्वरूपाची आहे. अर्थात याचा गाभा जरी आर्थिक किंवा विकासाच्या दृष्टिकोनाचा असला तरी त्याची व्याप्ती राजकीय, सामाजिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक अशा सर्व क्षेत्राशी संबंधित असल्याकरणाने त्याचे स्वरूप व्यापक वाटते. आज असे एकही क्षेत्र उरलेले नाही की जिथे जागतिकीकरणाने प्रवेश केलेला नाही. समकालीन राजकीय तत्वज्ञान, सामाजिक, राजकीय, आर्थिक संस्था व प्रक्रिया यांच्या स्वरूपात मूलगामी बदल जागतिकीकरणामुळे घडवून येत आहे.

गॅट करार आणि जागतिकीकरण:

गॅटची स्थापना 30 ऑक्टोबर, 1947 मध्ये करण्यात आली होती. त्या गॅटचे अस्तित्व 12 डिसेंबर, 1995 मध्ये संपुष्टात आले. त्या जागी जागतिक व्यापार संघटना(World Trade Organization, WTO) ची स्थापना करण्यात आली. जकात आणिप्रशुल्काबाबतचा सर्वसामान्य करार म्हणजे गॅट. GATT (General Agreement of Trade and Tariff.) गॅट हा एक बहुपक्षीय करार असून ह्यात सभासद देशाचे परस्परअधिकार व जबाबदारी ह्यांना महत्वपूर्ण स्थान आहे. आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेत वृद्धीव्हावी हे ध्येय समोर ठेवून 1947 मध्ये जिनेव्हा येथे एक संमेलन भरविण्यात आले. त्या बैठकीमध्ये व्यापारी संबंध वाढविण्यात यावेत व बहुपक्षीय व्यापार व शोधनसिध्दांताचे पालन करावे. ह्यातूनच..... आयात-निर्यात करात घट करावी ह्या दृष्टीने जोएक सामान्य करार करण्यात आला, त्याला गॅट असे म्हणतात गॅटचा मसुदा 01 जानेवारी 1948 पासून

लागू करण्यात आला. भारत हा गॅटचा सभासद आहे. गॅटचा करार ज्या देशांनी करावयाचा, ते देश गॅट सदस्य आहेत. त्याचे मुख्य कार्यालय जिनिव्हा येथे आहे. या कराराची वैशिष्ट्ये पुढीलप्रमाणे आहेत.

- 1) आंतरराष्ट्रीय व्यापारात पक्षपात होऊ नये म्हणून सीमा शुल्क स्वतंत्र व्यापार क्षेत्र स्थापन करण्यास परवानगी देण्यात आली.
- 2) गॅट करारात समाविष्ट देशांना अधिक पसंती देश या तत्वाचा अवलंबकरण्याबाबत निर्बंध टाकण्यात आलेले नाहीत.
- 3) आयातीवर परिणामात्मक निर्बंध लादण्यास गॅट कराराद्वारे विरोध करण्यात आला.
- 4) गॅटच्या अंतर्गत प्रशुल्क दरात कपात करण्याबाबत तरतुद करण्यात आली. गॅटची उद्दिष्टे –
 - 1) सभासद देशातील लोकांच्या राहणीमानात सुधारणा घडवून आणणे.
 - 2) अर्थव्यवस्थे पूर्ण राजे गारीच्या अवस्थेकडे वाटचाल करणे.
 - 3) वास्तविक उत्पन्न व प्रभावी मागणी ह्यात वाढ करणे.
 - 4) आंतरराष्ट्रीय व्यापार व उत्पादनह्यात वृद्धी करणे.
 - 5) आंतरराष्ट्रीय स्तरावर उपलब्ध असलेल्या साधनांचा योग्य उपयोग करणे गॅटकरारा शेती व शेतीविषयक करार अंमलात आणते. त्यामुळे भारतासारख्या कृषीप्रधान देशाचा विचार करताना गॅटचा विचार करावा लागतो.

संदर्भ सूची:

1. गोडबोले अच्युत: अर्थातराजहंस प्रकाशन, पुणे, प्रथमावृत्ती 2009, पृ. 118
2. कांबळे उत्तम संपा.: जागतिकीकरणाची उद्दिष्टे प्रकाशक-सचिव कॉ. गोविंद पानसरे, अमृत महोत्सव समिती, कोल्हापूर, प्रथमावृत्ती 2010, पृ.19.
3. गडकरी जयंत: मार्क्सने सांगितलेला मार्क्सवाद आणि जागतिकीकरण सुगावा प्रकाशन पुणे, प्रथमावृत्ती 2008, पृ. 45.
4. अमृतकार रविंद्र: 'जागतिक अर्थव्यवस्था बदल वृत्त' दैनिक लोकसत्ता, 10 मे 2014, पृ. 4.
5. कराडे जगन: जागतिकीकरण भारतासमोरील आव्हाने डायमंड पब्लिकेशन, पुणे, प्रथमावृत्ती 2008, पृ.209-210.
6. Sundeep Chauvan – GATT to WTO Deep and Deep Publications Pvt. Ltd. New Delhi, First Edition, 2002 Page No. 63.